

Mojžíšův keř

Pán Bůh měl nějaký plán – zazvonily budíky. Děti vstaly, vyčistily si zuby. Vstaly i některé matky, aby jim na cestu připravily svačinu. Ne všechny, protože některé děti si v kuchyni poradí samy: ke svačině krajíc chleba nebo dva, jablko, pitíčko, není to nic složitějšího, tak proč by měly matku budit tak brzy? Ať si v klidu pospí, dokud nezazvoní budík, který ji přinutí vstát do práce.

Možná někde vstal jako první otec? Udělal dcerce svačinu, jídlo na cestu, pobídl ji, aby dopila teplý čaj, dal jí pusku, zamával z okna? Určitě to tak u někoho doma bylo.

„Andělíčku, můj strážníčku,“ tak se modlily, když opouštěly město. „V dobrém, ve zlém, při mně stůj.“

Svívalo. Aleksandra Dawidziuková, absolventka teologie těsně před třicítkou, si vzpomíná, že děti odříkávaly i jiné modlitby. Koho prosily a o co? Všechno je pryč.

Učitelka náboženství chtěla kdysi studovat psychologii. Co, jak a proč lidé cítí – to ji zajímalo. Jenže psychologie podle ní neodpovídala na otázku o smyslu života. Kdežto teologie ano.

Jaký má smysl to, co se stalo na varšavské silnici? „Nevím. Nějaký ale určitě má.“

Její muž učí dějepis na katolickém gymnáziu. Nyní drží ženu za ruku. Budou o tom dni vyprávět.

Stačil už dorazit do školy. O tom, co se stalo, slyšel od sekretářky. Napadlo ho: žena seděla úplně vpředu, zemřela. A pomyslel na Boha: ať se stalo cokoli, přesto jsi můj Bůh. Tak se se ženou

domluvili před třemi roky, než se vzali: cokoli se s námi stane, na prvním místě vždy stojí Bůh.

Je první, nade vším.

S takovou jistotou manžel učitelky náboženství toho rána nasedl do auta a jel domů, aby z počítače vytiskl seznam mladých poutníků. Jeho žena pouť organizovala místo kněze, který tou dobou vedl exercicie.

Její manžel přijel do bytu, podíval se na pastelové stěny, čerstvě vymalované, na nový nábytek, jestli tu budu bydlet sám, jestli jsi mi ji sebral, stejně jsi můj Bůh, opakoval si dokola, popadl z tiskárny seznam živých i mrtvých, seběhl po schodech a vydal se rychle tam, kde se to stalo, miluje ji, na to myslel v autě. Miluje ji možná už od chvíle, kdy si jí mezi farníky v kostele všiml poprvé. Tehdy si od ní vyslechl neobvyklý příběh: pochází z nevěřící rodiny, sama našla Krista, sama požádala o křest, když jí bylo sedmnáct. Neobyčejně ho to oslovilo. Za nějakou dobu ji spatřil v městském autobuse, pozval ji na schůzku. A protože nebyla příliš vstřícná, zaběhl do kostela a prosil Boha, aby jí otevřel srdce. Dnes na to tak vzpomínají. A ona klečela před nejsvětější svátostí a prosila, aby se jí srdce zachvělo. Ten chlapec jí totiž přišel normální, takže proč ne.

No a Bůh, jak je vidět, rozhodl.

Její manžel právě dorazil na místo, odevzdal policistovi seznam a dozvěděl se tu nejkrásnější zprávu: jeho žena žije. Odvezli ji do Bělostoku. Otočil se a plakal.

Došlo k tomu následovně: učitelka náboženství si sedla na sedadlo vedle řidiče určené pro spolujezdce. Jel s nimi i druhý řidič, na kterého už místo nezbylo, usedl tedy na schody, u nohou učitelky tělocviky. Ty seděly v první řadě, po pravé straně.

Učitelka tělesné výchovy (postarší, má dobrosrdečný, zmrzačený obličej) si vybavuje, že její kolegyně ještě chtěla odříkat růženec.

„Dejte s tím pokoj,“ zarazila ji. „Jen ať děti spí, máme před sebou dlouhou cestu, stihneme to později.“

Učitelka náboženství si nic nepamatuje. Pouze to, že se usmála na řidiče: poprvé v životě sedí v autobuse tak blízko u předního skla, všechno je krásně vidět. A usnula.

Učitelka tělocviku si pamatuje, že vyskočila ze sedadla, když viděla, co se děje.

„Co to děláte?“ vykřikla na řidiče. „Nepředjíždějte!“

A potom: „To je konec!“

Učitelka náboženství se ani nepohnula, ani na moment nepohleděla smrti do tváře.

„Bůh mě uvedl do hlubokého spánku.“

Nic neviděla, neslyšela, necítila. Když letěla skrz přední sklo, spala. Zázrakem zachráněna – říkají o ní teď v Bělóstoku. Probudila se a nic ji nebolelo. Letěla totiž zcela bezvládně. A tak se udeřila o asfalt, zlomila si ruku, poranila čelo a to je vše, zázrak. Hlavou jí teď neběží žádný děsivý film, žádný *flashback*: Co to děláte?! Nepředjíždějte! To je konec! V jejích snech nic takového neprobíhá, není tam žádné přední sklo, přes které je krásně vidět, do kterého vjede tirák, nárazy, oheň, nic tam není. Klid.

„Snažíme se o dítě,“ manžel ji hladí po dlani. „Děkujeme Bohu, protože věděl, že na něj ještě není čas.“

„Náraz na asfalt by nepřežilo,“ tvrdí ona.

Jsou svátky. Barbara Kuśmierczykova (prošedivělá, unavená, snad před padesátkou, možná po ní) zabalí rybu, kuřju – makový nákyp z pšenice, pirohy s houbami, nasedne do vlaku a vydá se za synem. Daleko, pět set kilometrů, do Siemianowic. Nikdo ji cestou nebude doprovázet, na světě nikoho jiného kromě syna nemá. „Ty bys nejspíš umřela, kdybych tu nebyl,“ řekl jí posledně. Milovaný synáček. Donedávna ležel tady, v Bělóstoku, ale místní doktoři konstatovali, že na něj sami nestačí. A poslali ho na druhý konec Polska. Teď, když je matce bez syna smutno, často sahá do peněženky. Nosí tam jeho fotografii: černá kštica, úsměv, dobrácký

pohled. Vysoký, útlý, vždycky málo jedl. Při výšce sto osmdesát tři centimetrů vážil padesát osm kilo, nyní má ještě méně. Neustále hubne.

Kuba, v nemocnici daleko od domova, bude čekat na mámu. Bude mít lepší či horší náladu. Něžiací hodní lidé mu pošlou umělý stromeček, pravý je totiž na oddělení popálenin zakázáno nosit. Ale vánoční jídla sestry matce dovolí ohřát. U posvěcené oplatky se nejspíš rozpláče a syn jí na to poví: „Nedělej scény, mami, já žiju.“

V den, kdy příběhla do nemocnice a spatřila synův zkrvavený obličej, jí řekl to samé: „Nedělej scény, mami, já žiju.“

Toho rána telefon zazvonil v půl šesté.

„Baško,“ řekla jí sousedka. „Asia už čeká v taxíku a Kuba nikde.“

„Už jde,“ odvětila jí a syna popohnala.

Taxík zaplatila Asia. Domluvili se, že Kuba zaplatí zpáteční cestu.

Jejich rodiče se stali sousedy, když jim byl rok a půl. Společně chodili do školy. Potom na to samé gymnázium, nejlepší v Bělostoku, do paralelních tříd. Společně přijeli taxíkem ke škole a společně nastoupili do autobusu. Blížila se šestá.

Kuba si sedl nalevo. Přibližně na páté sedadlo zepředu, určitě k oknu. Vedle něj seděla jiná spolužačka – Karolina. Po nějaké době v nemocnici ho navštívili její rodiče. Několikrát mu přinesli sušenky, mandarinky, matraci proti proleženinám.

Ptali se ho, o čem si tehdy s jejich dcerou povídal.

Proč si sedla právě tam?

Domluvili se tak. Kuba přišel první, sedl si k oknu, místo vedle držel pro ni. Kdyby do autobusu nastoupili společně, možná by u okna seděla ona a Kuba na sedadle do uličky.

Za Kubu si sedla Asia, sousedka, s níž přijel taxíkem.

Vyjeli. Učitelka náboženství chtěla odříkat modlitbu: duši, tělo opatruj.

Když se probudil, ležel na poli, zaslechl pláč, nářek, zvedl hlavu, spatřil plameny, nějaké lidi, mávali rukama, znal je, nemohl se pohnout ani zavolat. A chtěl, protože si ho nikdo nevíšal, nikdo ho neviděl, nehledal, kamarádi si možná mysleli, že když byl tam, kde hoří nejvíc, že už není. Ale mylili se, zázraky se totiž občas dějí. A Kubovi se stal: nárazem se uhodil o okno a ztratil vědomí, rozrazil sklo vlastním tělem, oheň už byl blízko, téměř u něj, ale Kuba v tu chvíli letěl vysoko. A daleko, do pole.

Ucítil pálení v obličejí, přiložil si na tváře studené bahno, sklonil se nad ním nějaký zemědělec: „Ty jsi z té nehody?“

„Tvoje žije,“ řekla o několik dní později Asiina matka.

„No... žije,“ odpověděla Kubova matka, co jí na to měla říci. Že mu den předtím nařídila, aby si v autobuse sedal doprostřed, že ji neposlechl a sedl si víc dopředu? Měla si stěžovat? Na všechny ty jeho popáleniny? Že má z levé ruky živé maso, krev. Že má zlomeniny každých deset centimetrů? Mohl by se o ně podělit s dalšími deseti lidmi. Nártý, kotníky, lýtka, holeně, levé předloktí, pravá lopatka, nic nelze dát do sádry kvůli povrchovému poranění. Úbytek svalů, kostí, odumřelá kůže od kotníku po třísla. Šrouby, hřeby, dráty. Svírají, bolí, o tom by jim měla povídat? Že když synovi mění obvazy, křičí tak, že ho je slyšet po celé nemocnici? Co takový křik pro matku znamená?

Ani slůvko stížnosti.

„Byla jsem odměněna,“ tvrdí. „Nedostala jsem syna v pytlí.“

Nesluší se přiznat slzy či strach, ba dokonce ani stesk po synovi. Když ji tedy nikdo nevidí (kromě Pána Boha, kterému děkuje za zázračnou záchranu dítěte), večer, při zatažených závěsech, chodí do jeho pokoje. Ulehne do prázdné postele a snaží se usnout. A uvědomí si, že společně s nocí ji přepadá strach: doktoři říkají, že nás čeká velká změna, jaká změna? Vstane Kuba? Bude chodit? Co s maturitou? A co vysoká? Chtěl se hlásit na ekonomii do Varšavy, dokonce už si spočítali, jak budou žít z jejího mizerného

platu, chodil na doučování z matematiky, mluvil anglicky, měl jet do světa a co teď?

Další matky možná také uléhají do postelí svých dětí. Objímají polštáře.

Jejich stesk je jiný. I Vánoce letos budou mít jiné.

Ty další si totiž dnes kladou otázku: jaký kříž? Jaký kámen? Jaký nápis na kameni?

Ke Kubovi a Karolině si do stejné řady, ale po pravé straně, sedl Krzys Brzeziński. Do uličky, protože vedle něj u okna seděl chlapec z elektroprůmyslovky.

Krzyškova dívka, jiná Karolina, přiběhla k autobusu na poslední chvíli a usedla na jediné volné místo. Hned za řidičem, vedle učitelek. Vyrazili.

Krzyś si řekl, že se na první zastávce vymění, aby mohli sedět spolu.

Ve třídě jim říkali muž a žena. Ona tvrdila své mámě: s Krzyskem budu buď krátce, anebo až nadosmrti.

Probudil se v autobuse, nic a nikoho před sebou neviděl, pálily ho tváře, nevýrazné tlumené zvuky, slité do jednoho hluku. Pohled dozadu. Cíl: musím ven! Dveře uprostřed autobusu? Zablokované. Vzadu už však kamarádi stihli vyrazit sklo. Přiběhl k nim a pochopil, že musí počkat, až na něj přijde řada, počkal a vyskočil. Tlumené zvuky byly najednou hlasité, reálné. Došlo mu, že situace, ve které se ocitl, je skutečná.

Rozhlížel se po louce vedle silnice. Sežhlé tváře, zápach páleného plastu, pálené kůže, poranění od střeptů, křik, telefonáty rodičům.

Neviděl Karolinu.

Z Bělostoku, odkud to přece není daleko, přijeli první rodiče. Běhali kolem vraku, jako pomínutí pobíhali tam a zpět, volali své děti jménem, bezradně jim volali na mobily, adresát nedostupný,

načež nasedli do auta a uháněli do města. Hledali je po nemocnicích, sál po sále, lůžko po lůžku.

Těm, kteří děti nenašli, bychom dnes mohli položit otázku: jak vypadají jejich noci a rána? Jaké sny pochovali v rakvích? Co v jejich životě už nebude, a mělo být? S čím počítali? Mělo být jejich dítě doktorem? Inženýrem? Měla jednou na svět přijít vnoučata? Co teď s učebnicemi, sešity, počítači? S oblečením? Se vztekem na zemřelé, kteří to zavinili? Na ty, co přežili? Na Boha?

Co jim popřát k Vánocům?

Zbytečné otázky. Sami sebe se ptají. I ve zpovědnících: proč Bůh nezachránil moje dítě? Proč to chtěl takhle?

„Nevím.“ To jim možná odpoví zpovědník.

Někdo jiný možná hovoří déle a sám si klade otázky: kde je řečeno, že Bůh má spravedlivě zachraňovat? Spravedlivě rozdávát zázraky? A zasloužíme si je vůbec? Má nám Bůh vše vysvětlovat? Že si to přál takhle? To – takže co? Aby děti umíraly v ohni? A ty další se na to dívaly?

Věříme, že On chce dobro, přestože Mu často nerozumíme.

Někteří zpovědníci vykládají boží záměry bez nejmenších pochybností. Posledně kněz ve zpovědnici vysvětlil Krzyšovi jeho vztah s Karolinou viděný optikou Boha: Ona nebyla tvou druhou polovičkou. Bůh by si vás nejspíš vzal oba, kdyby ti byla souzena. Anebo by vás společně zachránil.

Nezoufej, nic nepociťuj, žij dál.

Krzyš cítí. Toho rána je Bůh na vteřinu rozdělil. Karolinu poslal na hřbitov a jeho do nemocnice. Rozseklé čelo, lehce popálený nos a uši, nic velkého. Z krku mu sundali přívěsek. Vrátili mu ho po ošetření ran.

Už si ho nenavlékl. Nechtěl.

Byl rozčilený. Jeli přece za Ním. Za jeho Boží Matkou, která zná to největší utrpení, jaké vůbec může matku potkat. Porodila dítě, aby ho pochovala.

Toho dne jeli maturanti z Běloustoku na Jasnou Horu osmnácti autobusy. Těm, kteří tam dojeli, jistý mladý kněz řekl: „To, co dnes potkalo vaše kamarády, je zkouškou naší víry. Pokud cítíte hněv nebo strach, schází-li vám víra v posmrtný život, tak v Pána Boha nevěříte. Kdo se té tragédii poddá, není věřící člověk.“

Ten samý kněz dnes tvrdí: „Zdálo se mi totiž, že to s tou beznadějí trochu přehánějí. Jako by Bůh vůbec nebyl.“

Krzyś v tichosti oplakává svůj sen: Karolina byla chytrá, hezká, upřímná, na nic si nehrála. Jeho první dívka. Vlasy měla nazrzlé, na fotce je to pěkně vidět, Krzyś ji nosí v kapse. V matematice byla nejlepší ve třídě, s látkou pomáhala i jiným spolužákům. Dobrá kamarádka, přívětivá, tajněšťkářka, ne však tichá. Energická, bezstarostná. Žila přítomností, nerada plánovala do budoucna. Na rozdíl od Krzyśka – a ona byla v jeho dalekých plánech. Měli spolu jet do Varšavy. Společně se hlásit na ekonomickou školu. Chtěl jí vyjmenovávat dál, co ještě budou v budoucnu společně dělat, ona ho však přerušila: „Ne tak zhurta, nebo ti uteču.“

Co teď? Čím je člověk mladší, tím větší má iluzi o vlastní nesmrtnosti. To ona mu dovolí vstát z postele, učit se, pracovat, být s jinými lidmi a radovat se. V životě se bez ní neobejdete.

„Život už je jenom čekání,“ tvrdí Krzyś.

Nepůjde na ekonomku, nebude pracovat v bance, peníze už nemají význam. Možná se dostane na filozofii, ještě neví. Nemá už žádné ambice. Nezbývá než jen čekat.

„Na druhou stranu,“ tvrdí, „musí tam přece něco být.“

Tu jistotu získal hned po Karolinině pohřbu.

Byl u ní doma, když se mu zdál dávno zapomenutý sen.

Několik dní před poutí Karolina v jeho snu zemřela.

„Nejhorší by bylo si myslet,“ Krzyśkovi se lesknou oči, „že zemřela náhodou, bez jakéhokoli smyslu. Můj sen mi říká, že měla zemřít, že její smrt nějaký smysl má. Každý den ho marně hledám.“

Pověsí si na krk přívěsek: „Bůh mi chce něco sdělit.“

Na ten den Grażyna Złocká-Korzeniewská nikdy nezapomene, je ředitelkou gymnázia, od něhož v šest hodin ráno vyrazil autobus. Zpráva se do školy dostala bleskurychle, děti ze silnice volaly kamarádům, kteří právě přišli do školy, na sekretariát telefonoval nějaký policista a ptal se, zda ráno nastoupili do autobusu všichni, protože já se tu, prosím vás, nemůžu dopočítat mrtvol. Mládež se tlačila před kanceláří a všichni chtěli vědět, co přesně se stalo. Brečeli studenti, vychovatelé, vrátne, jedni objímali druhé, víc dělat nemohli. Někajý pán telefonoval, protože se nemohl dovolat dceři, která v autobuse byla, a věřil, že mu ředitelka sdělí uklidňující zprávu. Odpověděl mu fax a v něm seznam: jméno, příjmení – úmrtí; jméno, příjmení – úmrtí; jméno, příjmení – úmrtí a tak dál, pod podmínkou, že jde o interní zprávu, prosím, informace nerozšiřujte. Proč? Rodiče chlapce ze seznamu byli na sekretariátu – i oni čekali na dobrou zprávu, jak by se na ně někdo mohl v klidu dívat? Kapesníky, více kapesníků, přiběhl absolvent gymnázia a rozbřechl se ředitelce na rameni, protože už se to dozvěděl: jeho sestra nežije. Někajý student, měl zakrvavené dlaně, se sem už ze silnice dostal, křičel jména, příjmení: Nezachránili jsme Sebastiana! Paní ředitelko! Hořel mi před očima! Přiběhli psychologové, povídali si se studenty na chodbách, ve třídách, jděte na záchod! – řekla jim ředitelka – zkontrolujte, co se děje v šatnách, já na to teď nemám ani pomyslení. Učitelé z gymnázia v Tychách, kteří před dvěma lety přišli o žáky v lavině pod Rysy, jim vyjadřovali podporu, protože kolegům z Běloustoku rozuměli jako nikdo jiný, chtěli přijet, možná by mohli být nějak nápomocní.

Další telefonáty, další nervy: jedna dívka šťastně vyskočila z autobusu, v nemocnici ji ošetřili a propustili a teď nikdo neví, kde je, už několik hodin nedorazila domů, zmizela? Možná jela za rodiči na venkov, jeden telefonát, druhý, pátý, našla se. Jiná dívka podle informací z faxu na místě uhořela, podle informací od rodičů však dorazila v pořádku domů a okamžitě usnula, ta-

ková mýlka přinesla velkou naději: možná že ten hrozivý seznam z faxu je jen omyl, špatný sen, noční můra, možná jich přežilo víc? Ale ne: úmrtí, úmrtí, úmrtí, z jedné třídy jelo pět dívek a pět zemřelo, a ještě trojice z jiných tříd, a chlapec z elektroprůmyslovky, i jeho rodiče sem přiběhli. Už je odpoledne, děti jsou v nemocnicích, jedna těžce popálená dívka už letí vrtulníkem do Siemianowic, jedině tam jí mohou pomoci. Mše v kostele, pouze víra v Boha nám může pomoci. První svíce před školou, věčný odpočinek, vlajka na půl žerdi, květiny, tichý dav, stále větší a větší, nejen mládež z celého města, ale i mladé matky s kočárky, otcové, novináři, fotografové, kamery, devátá večer, už je jedenáct, děti, jděte domů, vaši rodiče mají strach.

„Na té silnici,“ ředitelka praští pěstí do stolu, „se ostatní dívali, jak naše děti hoří. Možná že se dalo ještě jedno zachránit a to sklo se mělo rozbít dřív, jen kdyby přežilo jedno navíc.“

„Pomoc!“ Učitelka tělesné výchovy si pamatuje svůj vlastní křik. A netečné pohledy řidičů. Na ně křičela. Nějaké auto zastavilo, řidič usedl na kapotu a díval se, další auto přijelo, další řidič vystoupil, další se díval.

Božena Zwolenińska-Małyzková je ta učitelka, která seděla do uličky, na prvním sedadle napravo.

„Dejte s tím pokoj,“ řekla učitelce náboženství, která seděla hned u předního okna a chtěla odříkat růženec.

To ona se zvedla ze sedadla: „Co to děláte?“ vykřikla. „Nepředjíždějte!“

A potom: „To je konec!“

Neví, co předjížděli. Auto? Malé, či velké? Kolo? Policie to do dnes nejspíš také neví. Pamatuje si, že si vzpomněla na syna a jeho ženu. Hluk, tma a dlouhý, tichý tunel.

Spatřila svit, ležela u krajnice, oheň, děti, stály na vozovce plné skla a chytaly ty, které vyskakovaly z autobusu.

Zvedla se. A pochopila, že je mezi nimi jedinou dospělou osobou, jedinou při smyslech. Nepočítaje ty, kterým před měsícem či dvěma bylo osmnáct.

„Pomoc!“ vykřikla ještě jednou směrem k řidičům. „Lidi!“

„Otevřeme přední dveře!“ zavolala na studenty.

„Paní profesorko,“ řekl jeden chlapec. „Ale jak? Tam je jenom oheň.“

„Takového Boha nechci!“ křičel kdosi.

„Jsem celá popálená,“ naříkal někdo další matce do sluchátka.

Všimla si, že před předním sklem autobusu leží studentka s tváří zalitou krví, nebylo poznat o koho jde, drobné tělo, nehybné. S pomocí dvou chlapců ji zvedla, neznala je, byli z průmyslovky a přenesli poraněnou na bezpečné místo.

„Co děti?“ zeptala se raněná. Byl to hlas učitelky náboženství. Na louce učitelka neviděla Marysiu.

„Hledala jsem ji,“ říká. „Byla to moje žákyně, v autobuse seděla téměř vedle mě. A Ninu také nebylo nikde vidět. Léta jsme společně učily tělocvik, nic špatného se nám nikdy nestalo. Souhlasila jsem, že pojedou, když pojedou i Nina. Společně jsme si sedly na první sedadla. Měli jsme nehodu, řekla jsem do telefonu jejímu muži, nevidím Ninu. Pochopil z toho, že je mrtvá, a já jsem si to v tu chvíli také myslela. Nakonec se našla, těžce zraněná. Ale Marysia ne. A co já řeknu její matce?“

„Pomoc!“ vykřikla opět k těm, kteří se dívali. „Jeden měl na hlavě baseballovou čepici. Jeho obličej si pamatuju velmi přesně.“

Sedmá ráno,
jasno,
poslední zářijový den,
pátek,
hlavní silnice Bělostok–Varšava,
šňůra aut na jedné straně,
šňůra na druhé,
zastavený provoz.

Nikdo nepomohl? „Ale fotografovat a ty fotky potom prodat bulváru, to ano,“ učitelka je přesvědčena, že byli i tací. Fotky, které se druhý den objevily v tisku, byly pořízeny bezprostředně po nehodě, kdy fotoreportéři z Bělostoku ještě spali.

Nakonec nějaký člověk přiběhl. Měl tampóny a obvazy. „Jeden jediný. Takový při těle.“

První rodiče: „Adame! Adame!“

Konečně sanitky. Učitelku přinutili nastoupit do ambulance, nechtěla: „Nejdřív děti.“

O děti je postaráno, ujistili ji, nastoupila. „Tam už ležel kluk, celý zraněný, náš Kuba.“

Také ona utrpěla četná zranění: poškození hrudníku, poranění obličejové části lebky, mnohočetná fraktura horní čelisti, několikačlenná zlomenina levé stěny očníce.

Probudili ji z narkózy, nemohla hýbat čelistí, ani říci jedno jediné slovo. Ukázala, aby jí dali papír, a napsala: Kolik lidí?

Devět.

Uhořelo devět maturantů. A také řidič autobusu s druhým řidičem (tím, co seděl na schůdkách, protože na něj nezbylo místo). A řidič tiráku.

Po Bělostoku dnes kolují různé fámy: že jakýsi otec donutil dceru jet na pouť a ona zemřela, že řidič autobusu byl pravoslavný, jako by to mělo nějaký význam, že kdosi touží po pomstě, protože lidé už sami odsoudili toho, kdo je vinen, a kdesi cosi.

O jednom se nemluví vůbec: na hořící autobus se dívali maturanti z jiného autobusu.

Také jeli na pouť, nejdříve spatřili černý dým, potom plameny, vysoké, sahaly pryč ke stromům, mysleli si, že hoří nákladňák, a těch několik osob stojících kolem, že jsou čumilové. Odbočili na polní cestu, která od hlavní silnice zahýbá do vesnice Sikory-Wojciechowięta, najeli na cestu plnou výmolů, místu nehody se vyhnuli

obloukem, po pravé straně silnice, viděli oheň ze vzdálenosti tři set metrů, před ním pole rovné jako prkno, oheň nic nezakrývalo, dívali se dlouho, jeli pomalu, polňačka vede téměř podél silnice. Jeptišce uvnitř zazvonil mobil: hoří autobus z prvního gymnázia, informaci zopakovala do mikrofonu, všichni ji slyšeli, stále jeli po cestě, znovu se podívali směrem k ohni a ještě jednou, načež se vrátili na silnici a odjeli směrem k Jasné Hoře.

Byl to autobus z Katolického gymnázia v Bělостоку. Pouť vedl mladý kněz Adam Kozikowski. Zavolał svému kolegovi, učitelu dějepisu, manželovi učitelky náboženství, a řekl mu, co viděl. A začal modlitbu za šťastnou záchranu těch, kteří zůstali na cestě. A pokoj duše pro ty, kteří zemřeli.

„Proč z toho dělat senzaci?“ tvrdí dnes kněz. „Nepřijeli jsme k autonehodě, ale k požáru.“

„Tišeji nad tou rakví,“ řekne Urszula Jurkowská, učitelka polštiny. „Slova jsou prázdná, nic neznamenaají.“ Vypráví však dále, co tehdy viděla: „Před námi stálo deset aut.“

„Vystoupil jsem s naším řidičem,“ tvrdí kněz. „Zeptali jsme se jiných řidičů, jestli zavolali záchranou službu, protože sanitky jsme ještě neviděli.“

O kousek couvli, protože podle výpovědi kněze řidič autobusu prohlásil, že nemá cenu stát v zácpě. Odbočili na vedlejší cestu a pozorovali oheň.

„Jako by uprostřed cesty vyrostl Mojžíšův hořící keř,“ tvrdí učitelka polštiny. „Vedle ohně jsme viděli dva, možná tři lidi. Nebylo koho zachraňovat. Co jsme měli dělat?“

Zastavit se? Jít blíž? Zjistit, jestli už se opravdu nedá nic dělat?

„Rodiče mi svěřili své děti do péče,“ tvrdí kněz.

Poutníci z katolického gymnázia po návratu vyprávěli rodičům, co se stalo. Nikomu jinému. Proč?

Byl tam chlapec, který chtěl kamarádům běžet na pomoc? Vyskočil z autobusu? Rozběhl se? A kněz ho zastavil?

„To je nesmysl,“ říká učitelka polštiny.

„Nepamatuji se,“ tvrdí kněz.

Znamená přebírání zodpovědnosti za osmnáctiletého kluka to, že za něj rozhodujeme? Nikam nepůjdeš! Můžeme někoho v takovém rozhodnutí zastoupit? Říct: stůj a nikoho nezachraňuj!

„To je absolutní nesmysl,“ opakuje učitelka polštiny. „Vypustit děti ven z autobusu? Aby tam běžely? Ne!“

„Nemělo smysl tam chodit,“ tvrdí kněz. „Já? Já jsem byl především vedoucí exkurze.“

Po návratu se podle výpovědi kněze mladí na katechezi ptali, proč nezastavili.

„Nebyl v tom vzdor ani výčitky, spíš se chtěli ujistit v tom, že jsme jednali správně.“

Byli i tací, kteří se na katechezi na nic neptali, mlčeli.

„Byla to pouť,“ tvrdí kněz. „Na to, co se stalo, se musíme dívat v kategoriích víry.“

„Na pohřbech svých kamarádů naši maturanti přijímali nejsvětější svátost,“ prozrazuje učitelka polštiny. „Ale ne všichni. Někteří stáli jako solný sloup. Nejspíš s Pánem Bohem nějakým způsobem bojovali.“

Bylo by slušné dnes zaklepat na třídy a oznámit mladým poutníkům, že to ráno na silnici bude v knize popsané také z pohledu jejich autobusu. Nenutit je mluvit, pouze jim to oznámit. A kdo chce, ať se vyjádří.

Kněz váhá, učitelka polštiny také, je k tomu potřeba ředitelův souhlas. Ředitel také váhá.

„Nevím,“ říká, „jestli se nedopustím zločinu, když do třídy pustím novináře. Dobrá, můžete podat oznámení, napište mi ho prosím nejdřív na papír.“

Probíhá vyučování a já v doprovodu ředitele navštívím čtyři maturitní třídy. Sdělím maturantům, že píšu reportáž, dám jim

e-mailovou adresu, a pokud by se chtěl kdokoli o cokoli podělit, může napsat. Konec sdělení, na shledanou, spánembohem.

Vrací se to ráno po nocích? Je to těžké? Učit se? Modlit se? Nesmí se o tom mluvit? Cítit? Nazývat věci pravými jmény?

Ani slovo. Ticho.

„Čím dál jsme byli,“ prozradí mi kněz, „čím blíže k Jasné Hoře, tím víc chtělo být moje srdce s těmi dětmi na silnici. Zemřely dobré děti.“

„Neustále o sobě i o všem pochybuji,“ tvrdí učitelka polštiny. „Když člověk pozná takové utrpení, bortí se mu celý svět. Každý by měl přiběhnout na pomoc, ale nikdo nepřiběhne. Svět jede dál ve svých kolejích. Svět se dívá, ale nevidí vše. Ty minuty, kdy nás děti potřebovaly, minuty bez nikoho, ty už dnes ničím nevyplníme. Jestli bych se dnes zachovala jinak? Nevím, ale určitě bych u těch dětí chtěla být.“

Učitelka polštiny by chtěla být s Monikou: „Podržet ji za ruku. Zнала jsem její matku. Nějakou dobu poté jsem se k ní chystala zajít, abych jí řekla. Abych jí řekla, že jsem to viděla. Ale nesebrala jsem odvalu.“

Silnice kolem vesnice Sikory-Wojciechowieța. Zelená louka je dnes docela bílá. Stovky svíce už dávno vyhasly, barevné kalíšky jsou plné špinavé vody. Přesto tu občas někdo zastaví a zapálí za mrtvé nové světlo.

Teprve na Štědrý den zde bude jasno! Stejně jako hned po onom dni. Bůh se rodí a lidé mají pochopení.

Monika zemřela poslední. Její rodiče nikomu nic nevyčítají. Cítí snad jen vděčnost lidem a Bohu. Protože se s dcerou mohli rozloučit.

Jsou Michałovi vděční. Jako jeden z prvních se oknem po pravé straně, kde seděl, dostal z autobusu. Je to maturant střední elek-

trotechnické školy, v autobuse vlastně nikoho neznal. Až na dva kamarády a učitelku náboženství. Ta učila i na průmyslovce. To on společně s kamarádem a neznámou učitelkou tělesné výchovy přenesl učitelku náboženství zpod vysypaného předního skla dál od ohně. Předtím (ale možná až později, posloupnost událostí není zcela jasná) se ocitl na konci autobusu a pomáhal vyskakovat ostatním. „Aby si o rozbité sklo nepořezali ruce.“

U okna se ocitla dívka. Pamatuje si ji dodnes, na její popálený obličej se nedá zapomenout. Skočila a chytila Michała za předloktí. Popálila ho svými rukama. Teď na ni myslí pokaždé, když se myje. Dodnes po ní má totiž na rukou jizvy. Sledoval každý další den jejího života: první, pátý, devátý. Jmenovala se Monika. Šel jí na pohřeb, přestože ji neznal: „Ze všech lidí z autobusu je mi nejbliž.“

Dnes, když Michał vidí v televizi, jak lidé umírají v Iráku, Pákistánu, deset, sto – kdysi pouhá bezejmenná masa – dnes je pro něj každá z těch smrtí velmi osobní. Protože každý trpí sám.

Moničini rodiče jsou vděční i Krzyškovi. Když Krzyś Brzeziński vyskočil rozbitým oknem ven a hledal pohledem svou Karolinu, spatřil Moniku. „Krzyšku, podívej, co mi je,“ řekla mu. „Slézá mi kůže. Je mi zima.“

Zavolala rodičům. Řekla jim to samé: „Slézá mi kůže.“

Lehla si do trávy. „Pojďme dál,“ chtěl ji zvednout. „Autobus může vybuchnout.“

„Já sama,“ vstala, udělala několik kroků a opět si lehla. „Pofoukej mi to, Krzyšku, hrozně to pálí.“

Přišla Emilka, foukali na ni společně.

„Blíž,“ prosila Monika. „Ruce!“

Přiblížili ústa až k samotným rukám.

„A co obličej? Mám ho popálený?“ dívala se na Krzyška a Krzyś na Emilku, jako by ho měla zachránit a něco moudrého říci. Emilka jemně zavrtěla hlavou.

„Trošičku,“ řekl Krzyś Monice.

Přiletěl vrtulník a odvezl ji do Bělóstoku. Tam už čekali její rodiče.

„Tati,“ plakala před otcem. „Justyna nežije!“

„Třeba je jen zraněná.“

Moničini rodiče jsou vděční paní Basie. Úplně cizí. Když přijeli za Monikou do Siemianowic, od lékaře dostali obálku s příjmením a telefonním číslem: cizí žena, až z Grudziądze, jim nabídla zdarma ubytování v nedalekých Katovicích. Čtyři prázdné pokoje po její tchyni a tchánovi čekaly na „rodiče popálené holčičky“. Klíče od bytu k vyzvednutí u sousedů. Nabídky využili. Klíče si vyzvedli. Najedli se, protože sousedka jim na prosbu cizí paní naplnila ledničku. (Dnes v tom bytě přespává Barbara Kuśmierczykóvá, když jede do Siemianowic navštívit téměř kompletně popáleného syna se zlomeninami každých deset centimetrů.)

„Stav vaší dcery je vážný,“ zaslechla Moničina matka, „více než polovinu těla má popálenou, ale dýchací cesty jsou v pořádku. Je mladá, tak snad to zvládne.“

„Doktoři a sestry jsou skvělí lidé,“ říká o nich matka.

„Mami, kdo nežije?“

„Řidiči.“

Žádná televize ani rádio, aby se to nedozvěděla. Zemřely její nejlepší kamarádky.

„Hodně jsme si povídaly,“ říká matka. „Občas mám pocit, že jsme si za těch devět dní byly s dcerou blíží než za celých osmnáct let.“

Monika si přála, aby k ní poslali kněze, byl první pátek v měsíci.

„Moc se vám omlouvám,“ po zpovědi vzal kněz matku stranou.

„Řekl jsem vaší dceři, že jiní to nepřežili a ona, díky Bohu, ano.“

„Ve snu jsem volala Martě,“ řekla Monika matce. „A ta mi řekla, že Karolina nežije. Potom Karolina tančila, tady, mami, nad mou postelí, a kdo s ní ještě tančil, Justyna? Takhle na mě mávaly.“

„Bože, smiluj se,“ napadlo matku. „Ať jí tak nemávají.“

Špatná zpráva: dýchací cesty jsou neprůchodné.

„Mami, já už do autobusu nikdy nevlezu.“

„Jasně, nemusíš, máme přece auta.“

„Budu se bát ohně.“

„Budeme se mu vyhýbat.“

„Mami, má Pán Bůh nějaký plán?“

„Má. Změní se náš život.“

„Myslíš?“

„Z našeho utrpení, dcerunko, musí vzejít něco dobrého.“

Zástava srdeční činnosti. Konec. Tichá noc.